

Роман МЫХАЦЬ

г. Дрогобыч

ПРОСВЕТИТЕЛЬСКИЙ ДИСКУРС ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО УКРАИНСКОГО ТЕАТРА ГАЛИЧИНЫ

В научной разведке освещены предпосылки, которые были на пути к основанию первого украинского профессионального театра в Восточной Галичине и проведен анализ деятельности иноязычных театров во Львове, что позволило говорить о просветительском дискурсе становления профессионального украинского театра в Галичине. Обозначены приоритеты основания первого украинского профессионального театра в Галичине при обществе «Русская Беседа» в народном доме Львова 1861 года. Подается краткий анализ деятельности немецкого и польского театров во Львове, которые существовали с момента присоединения Галичины к Австро-Венгерской монархии.

Ключевые слова: театр, пьеса, режиссер, актер, сцена.

Стаття надійшла до редколегії 05.02.2017

УДК 378

Валентина МІШЕДЧЕНКО

м. Глухів

v.mishedchenko@gmail.com

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ І МУЗИКИ

Музично-педагогічна культура вчителя – це система музичних і педагогічних знань, умінь і навичок, яка виявляється в інтегруючій здатності здійснювати музичне навчання й виховання дітей на основі діяльності художньо-педагогічного спілкування. У статті визначено структурні компоненти формування музично-педагогічної культури майбутніх учителів початкових класів і музики. На підставі аналізу наукової літератури розкрито зміст понять «культура», «музична культура».

Ключові слова: культура, музична культура, учитель музики, мотиваційна підсистема, інформаційна підсистема, операційна підсистема, оцінна підсистема, комунікативна підсистема.

Одним із аспектів сучасних динамічних перетворень в умовах незалежної України є піднесення рівня духовної культури людини, її творчого потенціалу. Важлива роль у цьому процесі належить педагогічним навчальним закладам, які формують особистість учителя. Вища педагогічна освіта спрямована на забезпечення фундаментальної наукової, загальнокультурної, професійної підготовки фахівців, які мають визначати темпи й рівень науково-освітнього, соціально-культурного та економічного прогресу; на формування інтелектуального потенціалу нації та всебічний розвиток особистості як найвищої цінності суспільства.

У світлі сучасних наукових уявлень метою музичного виховання в загальноосвітній школі є формування в учнів музичної культури як важливої і невід'ємної частини їхньої духовної культури. Але, щоб виховувати музичну культуру школярів, учитель сам повинен володіти цією культурою, оскільки високе звання «учитель» набуває свого справжнього смислу лише тоді, коли воно невіддільне від поняття культури.

Проблеми культури здавна хвилювали вчених. До них зверталися ще древньогрецькі мислителі Платон, Арістотель і Демокріт, з іменами яких пов'язаний початок філософії як науки.

У філософському розумінні культура – це сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які виражають історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини і втілюються в результатах продуктивної діяльності. У найширшому розумінні поняття «культура» охоплює все те, що визначає специфіку людського існування у світі. Культура виступає як продукт матеріально та духовно перетворюючої діяльності людей, досягнутий ними рівень в оволодінні силами як зовнішньої, так і власної природи. У процесі розвитку культури змінюються не тільки речі та ідеї, але й самі люди. У вужчому розумінні культура – це сфера духовного життя суспільства, що охоплює насамперед систему виховання, освіти, духовної творчості, а також установи й організації, що забезпечують їхнє функціонування (школи, театри, клуби, вузи тощо) [5,320].

У працях сучасних учених (А. І. Арнольд, Ю. Л. Афанасьєв, Е. А. Баллер, О. В. Боголюбова, В. Е. Давидович, Д. М. Джола, А. Ю. Жданов, В. П. Зінченко, М. С. Злобін, І. А. Зязюн, В. Н. Келле, М. С. Каган, В. О. Кудін, М. С. Кисельова, В. О. Лекторський, Е. С. Маркарян, В. М. Межуєв, Ф. Т. Михайлов, А. Моль, О. В. Толстих та інших) означені численні підходи до визначення сутності поняття «культура». Ряд дослідників розглядає культуру як кінцевий продукт діяльності людей; інші – як сукупність особистісних якостей людини; треті в це поняття вкладають діяльність, у якій людина має можливість виявити і розкрити свою внутрішню сутність, виразити її в усій цілісності й універсальності тощо.

Музична культура є частиною загальної культури суспільства і відображає сукупність суспільних цінностей засобами музичного мистецтва. Як певний тип соціально-інформаційної системи, музична культура опосередковує загально-культурний пафос розвитку суспільства і водночас специфічний зміст і умови його соціального буття. Музична культура є підсистемою художньої культури, виявом творчої активності суб'єктів, їх духовної потреби у створенні й задоволенні музично-естетичних цінностей [4, 22].

Музична культура вчителя музики, відповідаючи означеним особливостям, має й свою специфіку, яка визначається метою і змістом музично-навчальної діяльності в школі та її педагогічною спрямованістю. Вона включає знання основних принципів і методів викладання музики в школі, володіння словом, виконавською майстерністю, методикою позакласної роботи [1, 84]. Тобто, музична культура вчителя має органічно поєднуватися з його педагогічною культурою.

Дослідження, присвячені питанням музично-естетичної підготовки учителів початкових класів (Яропуд З. П.), формування їх музичної культури (Гордійчук А. М.), професійно-педагогічного інтересу до музичної народної творчості (Чабан С. В.), художнього виховання майбутніх учителів початкових класів і музики (Нестеренко Г. П.), самоосвітньої діяльності студентів у вищих закладах педагогічної освіти (Барановська С. А.), методики виявлення рівнів музично-творчої активності студентів факультетів початкового навчання (Шевченко Г. І.), психолого-педагогічної підготовки майбутнього вчителя до організації музично-пізнавальної діяльності учнів початкової школи (Федорчук В. В.) не вичерпують усіх питань, які постають со-

годні перед вищою музично-педагогічною освітою.

Реалізація сучасних завдань музичного виховання підростаючого покоління залежить від рівня загальнокультурного й художнього розвитку вчителів музики. У даний час підготовку останніх, поряд з музичними факультетами, здійснюють також факультети початкової освіти, випускники яких мають забезпечувати навчання й виховання учнів молодших класів з усього циклу дисциплін і крім того – достатньо кваліфіковано проводити уроки музики.

Музично-педагогічна культура вчителя розглядається нами як система музичних і педагогічних знань, умінь і навичок, яка виявляється в інтегруючій здатності здійснювати музичне навчання й виховання дітей на основі діяльності художньо-педагогічного спілкування.

У структурі музично-педагогічної культури вчителя ми виділяємо п'ять підсистем: мотиваційну, інформаційну, операційну, оцінну та комунікативну.

Мотиваційна підсистема музично-педагогічної культури вчителя включає в себе різноманітні установки особистості, що зумовлюють музично-педагогічну діяльність: інтереси, переконання, спонуки, плани, програми тощо.

У навчальному процесі вчитель не може бути нейтральним до мотивів власної музично-педагогічної діяльності. «Діяльності без мотиву не буває, – писав О. М. Леонтьєв. – Немотивована діяльність – це діяльність, не позбавлена мотиву, а діяльність з суб'єктивно чи об'єктивно прихованим мотивом» [2,102]. Вирішальне значення у формуванні музично-педагогічної культури майбутніх учителів мають такі мотиви, як любов до музики й до дітей, радість пізнання, педагогічна творчість. Мотив, як пусковий момент музично-педагогічної діяльності, виникає на основі потреби навчати дітей музики, яка за своєю природою є особистісною.

Будь-які детермінуючі впливи виступають як передумови та джерела потреби в музично-педагогічній діяльності. Сама ж потреба зумовлена особистісною значущістю музики для вчителя. На основі потреби формуються різні ланки музично-педагогічної мотивації, які відображають музичні смаки та уподобання, ціннісні орієнтації, загальну спрямованість музичних інтересів, рівень музичних і педагогічних знань. Визначаючи мотиваційну сферу особистості, ми створюємо передумови для розвитку її музично-педагогічної культури в цілому.

Інформаційну підсистему музично-педагогічної культури особистості складає сукупність усіх видів і форм знань про музику й педагогіку. Філософи розглядають знання як форму духовного засвоєння результатів пізнання, процес відображення дійсності, що характеризується усвідомленням їх істинності [5, 213]. Ґрунтовність знань може забезпечити лише практика, в процесі якої знання перетворюються на переконання особистості.

Знання про музику та педагогіку відбиваються в свідомості особистості як об'єктивні явища, стимулюючи її розвиток. Передумовами для такого розвитку виступають музичний світогляд, засвоєння значного обсягу музичного та педагогічного матеріалу, знання зображальних та виражальних можливостей музичної мови тощо.

Процес формування музично-педагогічних знань особистості можна розглядати як процес музично-педагогічної освіти. Підвищення її рівня здійснюється шляхом пізнання широкого кола загальних педагогічних і музичних знань, оволодіння раціональними способами розумових дій, через музично-освітню діяльність. Остання є необхідною і суттєвою умовою формування музично-педагогічної культури майбутніх учителів.

Інформаційна підсистема пов'язана з діями особистості, спрямованими на формування у дітей знань основ музичного мистецтва.

Операційна підсистема музично-педагогічної культури особистості – це сукупність усіх видів і форм її музично-педагогічної діяльності й тих елементів, на основі яких вона складається: уміння, навички, методи і прийоми. Операційна підсистема формується в процесі професійного навчання. Операційні можливості можна поділити на *функціональні та інструментальні*. Функціональні – це анатомо-фізіологічні, сенсомоторні здібності та схильності. Інструментальні об'єднують набуті за життя способи спілкування та взаємовідносини із предметами та явищами фізичного й соціального середовища. Операційні можливості певною мірою залежать від сенсорних музичних і педагогічних здібностей, загального творчого потенціалу. Однак функціональні операційні можливості не є вирішальними для успішної музично-педагогічної діяльності. Вони виступають лише як внутрішні рушійні сили музично-педагогічної активності, а головна роль належить соціально-психологічним особливостям особистості [3, 14].

Оцінна підсистема музично-педагогічної культури особистості вміщує особистісний аспект ціннісних уявлень, які формуються на основі досвіду музично-педагогічної діяльності та творчості.

Формування ціннісних орієнтацій – процес досить складний, багатогранний і передбачає наявність психологічних механізмів. При цьому на перший план виходить такий вид психологічного процесу, як оцінна діяльність, спрямована не лише на засвоєння та усвідомлення об'єктивно-змістовної сторони об'єкта чи предмета, а й на оцінювання їх властивостей, задоволення потреб та інтересів особистості у реалізації цілей її діяльності. Відтак, оцінювання – це процедура активного, цілеспрямованого й усвідомленого виявлення й визначення суб'єктом істотних для нього якостей об'єкта. В результаті цієї оцінної діяльності відбувається формування ціннісних орієнтацій та особистісного ставлення.

Музично-ціннісні орієнтації, як загальна спрямованість і своєрідна установка людини на певні цінності музичної культури, як спосіб ціннісного пізнання явищ музичної творчості відіграє визначальну роль у формуванні музично-педагогічної культури особистості, її духовному становленні.

Розвинута музично-ціннісна орієнтація характеризується готовністю самостійно виявляти цінність музичних творів, власною музичною діяльністю збагачувати ці цінності, відстоювати свої музично-естетичні переконання.

Оцінка позначає власне процес, логічно втілений в оцінному судженні, наслідок усвідомлення позитивної чи негативної значущості будь-яких творів мистецтва, педагогічних явищ, здобутків пізнання для задоволення об'єктивних потреб, схильності, цілей конкретно-історичних суб'єктів; опосередковану форму оцінки знань щодо практичної корисності [5, 471].

Суб'єктом оцінки можуть виступати людина чи група людей (слухачів, спостерігачів, комісія тощо). Об'єктом оцінки може бути, з одного боку, виконання музичного твору, а з іншого – твір, що зіставляється з виконаним або іншим твором та його виконанням. Завдяки цьому оцінна діяльність набуває усвідомленості, диференційованості, зосередженості.

Комунікативна підсистема – це взаємодія між суб'єктами, внаслідок якої відбувається обмін інформацією, створюється і стверджується близька для вчителя й учнів позиція. Типовою

ознакою комунікативності є спілкування. Для розвитку музично-педагогічної культури майбутнього вчителя важливе значення має не лише безпосередній діалог із самою музикою, а й «комунікація з приводу музики». Вони формують здатність до естетичної вербальної оцінки творів, стимулюють пізнання себе та інших людей і в такий спосіб позитивно позначаються на професійній підготовці майбутнього вчителя музики.

Таким чином, проблема підвищення ефективності та якості професійної підготовки студентів може бути вирішена шляхом удосконалення процесу навчання, яке здійснюється по лінії впровадження нових форм і методів навчання, актуалізації його змісту, гуманізації навчання. Ці складні й актуальні завдання в процесі підготовки вчителя набувають особли-

вого значення. Ключем до вирішення означеної проблеми, на наш погляд, є підпорядкування всієї діяльності викладачів і студентів досягненню загальної мети – формуванню музично-педагогічної культури майбутніх учителів.

Список використаних джерел

1. Комарова А. И. Эстетическая культура личности / А. И. Комарова. – К. : Вища школа, 1988. – 149 с.
2. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев // Избр. психол. произв. : В 2-х т. – Т. 2. – М. : Педагогика, 1983. – С. 94–231.
3. Тельчарова Р. А. Уроки музыкальной культуры: Кн. для учителя / Р. А. Тельчарова. – М. : Просвещение, 1991. – 158 с.
4. Уланова С. І. Світоглядно-методологічні основи формування музично-естетичної культури / С. І. Уланова // Художня освіта і проблеми виховання молоді. – К. : ІЗМН, 1997. – С. 10–33.
5. Філософський словник / Під ред. В. І. Шинкарука. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : УРЕ, 1986. – 800 с.

Valentyna MISHEDCHENKO

Gluhov

THE STRUCTURAL COMPONENTS OF THE FORMATION OF MUSICAL-PEDAGOGICAL CULTURE OF TEACHERS OF PRIMARY SCHOOL AND MUSIC ARE IDENTIFIED

Musical-pedagogical culture of a teacher is a system of musical and pedagogical knowledge and skills, which is demonstrated in the integrating ability to perform musical training and education of children on the basis of activity of artistic and pedagogical communication. The structural components of the formation of musical-pedagogical culture of teachers of primary school and music are identified in the article. On the basis of the analysis of the scientific literature the meaning of the notions «culture», «musical culture» is revealed.

Key words: culture, musical culture, teacher of music, motivational subsystem, informational subsystem, operating subsystem, estimating subsystem and communicational subsystem.

Валентина МИШЕДЧЕНКО

г. Глухов

СТРУКТУРНЫЕ КОМПОНЕНТЫ ФОРМИРОВАНИЯ МУЗЫКАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ И МУЗЫКИ

Музыкально-педагогическая культура учителя – это система музыкальных и педагогических знаний, умений и навыков, которая определяется в интеграционной способности осуществлять музыкальное обучение и воспитание детей на основе деятельности художественно-педагогического общения. В статье определены структурные компоненты формирования музыкально-педагогической культуры будущих учителей начальных классов и музыки. На основании анализа научной литературы раскрыто содержание понятий «культура», «музыкальная культура».

Ключевые слова: культура, музыкальная культура, учитель музыки, мотивационная подсистема, информационная подсистема, операционная подсистема, оценочная подсистема, коммуникативная подсистема.

Стаття надійшла до редколегії 12.01.2017